

Els Nostres Gegants

Davant de nostra Església parroquial el primer dia de Festa Major.

ELS GEGANTS DE

TORROELLA DE MONTGRÍ

Lleu estudi per a llur història i psicologia

PER F. VIVER, PREV.

I

ORIGEN DELS GEGANTS DE LES PROCESSIONS

De l'origen d'aquesta mena de personatges ningú no en sap res del cert: per això els erudits han gastat molta tinta per explicar-lo i presenten teories per a tots els gustos.

Tothom convé, però, en que els gegants, amb els respectables animals, que en algunes poblacions els acompanyen, com antigament els acompanyava en la nostra el Drac de que es parla en el llibre de Tabbes de l'arxiu del nostre Ajuntament ⁽¹⁾, simbolitzen els poders creats vençuts per Nostre Senyor triomfant dins la Custòdia que el sacerdot ostenta en ses mans: tant si els gegants de les processons són figuració dels gegants mitològics, que en intentar escalar el cel foren enèrgicament rebutjats pel Déu Suprem; com si recorden els generals i sobirans que en l'antigua Roma precedien la comitiva que acompanyava els herois vencedors dels matexos; com si representen l'homenatge que al Déu Tot-poderós, ocult en la Sagrada Hòstia, reten els més poderosos i forts de la terra.

* * *

Però, en veritat, això dels gegants jo no m'ho se pendre massa a la valenta. En l'origen dels gegants — amb perdó sigui dit dels savis — el que primerament descobreixo és aquella fina ironia del caràcter del poble català. I dic, que els gegants si no fills de Catalunya, mereixen ser-ho. El poble nostre llevat d'algunes excepcions, és essencialment democràtic. Mai no es va prendre seriosament la dictadura. No et sembla natural, pacient llegidor, que contra l'encartonament i la pompa dels senyors dels finals de l'edat mitjana hi venia que ni pintada la broma dels gegants? I ara també, perxò, als que reflexionen — i als qui no reflexionen — s'els hi posa bé aquesta inofensiva brometa espectacular que obre les més serioses processons. És un record plàstic als senyors, més sovint que no plou orgullosos, o si res més no, vanitosos, de que en ells no són ningú; són cartó i fusta i tivament davant de l'Amo vertader, Jesús en l'Hòstia, tot humilitat,

(1) ...Quiscun dia de dits tres dies (ço es: dies de Corpus, diumenge següent i cap d'octava), tinga de donar refresch al tamborinaira als que ballan los Jagants tocan los tambors i pifars i aportan lo Drach sens pagar cosa alguna...

(Taba de la neu, segle XVII.)

sofriment i amor. Remembrem aquí aquells aforismes tan vulgars: amor de senyor aigua en cistella; ni de broma ni de veres amb ten senyor parresques peres; val més un pam d'*empenyo* que cent canes de raó; vesteix un bastó i semblarà un senyor...

* * *

Però, res, com en el conte de les granotes, hom ha observat que aquells grans homes no mossegaven, que llurs cares terribles eren de pasta de cartó, i que sota la pompa de les vestidures s'hi amagava una ànima

ELS GEGANTS EN EL PASSEIG DE L'ESGLÉSIA

de poble, una figura de jornalер, de vegades afeitat i tot, i desseguida s'han guanyat el cor del poble i sobretot el de la mainada.

Digueu-me, sinó, grans i xics, si no us estimeu els gegants com el vostre campanar o inig campanar, com el vostre Ter tan pròdig i generós, i fins com uns membres de la vostra mateix família, encara que vagin agençats i caminin amb una vanitat i parsimònia de personatges de comèdia? Val a dir-ho, però, que per a executar la desagradable i odiosa feina d'apartar les criatures i demés persones impertinents, ja els hem posat la defensa d'un cap-gios — esquiva-mosques com diem aquí, o lliga-mosques, com diuen en alguna altra població — que fa petar el fuet davant els gegants; d'un drac com el nostre antic o d'alguna altra ferotge bèstia que imposa respecte, per bé que ella sia de cartó; i té més llibertat d'investir criatures que no pas el gegant, que només podria barallar-se amb exèrcits d'enemics, o la gegantessa destinada a somriure coquetonament, com una bona mestressa, a les multituds esgrecades i vestides de festa.

II

INFANCIA DELS GEGANTS

L'origen dels gegants de les processons data probablement dels temps propers a l'expulsió dels moriscos i jueus d'Espanya, que succeí a principis del segle; XVII i per aixó els primitius gegants anaven vestits de *moro* o sarraí fins a mitjans del segle passat. En aquesta vila no varen trigar a nàixer els gegants. Ja hem vist en la nota anterior, que en el segle XVII — i concretant ara la data, en l'any 1666 — lluen els gegants en les festes de Corpus amb música i amb companyia del drac.

Tornem a tenir notícia de nostres personatges a principis del segle XVIII, en document que figura en el tercer Llibre de Conclusions de 1706 a 1741 i que ens plau copiar al peu de la lletra com a nota curiosa. Diu així:

« Determinació per Vestir los Gegants i ferlos pintar i Recomodar.

Als 31 Maig 1729 Convocats los Mag^{chs} Dn. Joan Massanet, Pere Pagés y Pigem Bernat Guilló Josep Busquets y Pujol, Miquel Badia y Joseph Vantura y Pastell Regidors ab asistencia del Mag^{ch} Joseph Sanan y Mir Batlle. Han determinat y Resol, dits Srs. Regrs. que en atenció que lo Cap de la Gegantesa se troba romput y sens poder servir y que los gegants van innuminosament vestits que se fassen pintar per Fernando Pintor y que se escriga en Gerona perque se envie la roba necessaria y que estiga onesta per vestirlos de Nou y també que se fasse venir Domas per las insignias Majors dels Srs. Regidors.»

* * *

No sabem si els actuals gegants són els primitius, pintats i *recomodats* com diu el document transcrit, o bé si pertany a la segona, tercera o quarta generació: molts convilatans creuen que sempre, des d'anys i panys han existit els mateixos. En canvi, el Sr. Ramon Séculi, perruquer dels gegants des de més de 50 anys, ens assegura que el gegant antic, que seria el pare de l'actual, va morir d'una topada que ell presencià, contra la cantonada de can «Quicus» del carrer Major; i va ser substituït junt amb sa muller que tenia el nas molt avariats, per la parella gegantina que honora les processons d'avui en dia.

Els nostres gegants no sabem de quin estil són. Per bé que profans en l'art, comprenem que són d'*aquell temps*, com diem aquí de tots aquells objectes fabricats en l'època compresa des de la creació del món a fins tres o quatre anys abans de la guerra europea. El gegant fa por, i tothom diu que la seva ferotge fesomia és l'estampa del seu modelador, l'artista conegut per El Rellotger —segons el mentat Sr. Ramón Séculi.— No portava barba i el Sr. Séculi va veure, com a bon artista, que la barba afaitada no feia *guerreru*, i va creure del cas clavar-n'hi de postixa. I és un encert a nostre entendre: Una cara tan terrible, amb aquells ulls que us fan abaixar la vista si us miren, aquelles arrugues de mal geni, requereixen el negre apèndix d'una barba: o som gegants o no en som! Sa muller és d'una notable vulgaritat: no és pas el primer cas en les esposes dels grans homes.

III

UN MATRIMONI VINGUT A «MENOS»

O parella de gegants,
qui t'ha vist tan rica i plena!

L'antic esplendor dels gegants, com el de tantes famílies nobles de la comarca, ha passat malauradament a l'història.

En el segle XVII tenien per servidor un Drac, el formidable animal de les llegendes antigues; del record del bon amic en Josep Castells, eren defensats per un home anomenat Sellas, amb un cap de lleó; i avui en dia, per un cap-grós que dissortadament no és calb, com correspondria al bon

nom de tal subjecte. Aquest cap-gros fou ofert a en Sadurní de Casa de la Vila per en Joan Casellas, mort fa onze anys.

També eren acompanyats quinze o setze anys enrera per un que tocava un tible o gralla. L'últim graller fou en Joan Custals (a) «El Maco». La seva família encara guarda com un preciós record aquell popular instrument

No solament han perdut els nostres personatges tan escaients servidors, sino també llurs propietats; i ara es passegen pobres, tristos i silenciosos davant la processó de Sant Genís, d'una manera automàtica i com per compromís. O famosos Hereu i Pubilla, orgull de nostres avis que tan els respectaven i estimaven!

Aquí ens cal copiar una nota que el distingit escriptor Josep Castells amb el pseudònim de «Palet» publicà en el difunt quinzenari *Emporion* amb data de 6 d'Octubre de 1918. Diu: «Tothom sap que antigament els gegants posseïen moltes propietats entre ells s'hi contaven dos o tres masos amb bestia i bones terres. No fa pas gaires temps varem veure una bota que en la cara de davant s'hi llegia en lletres grosses: *Propietat dels gegants*. Devia ésser per a guardar-hi el vi de les vinyes dels gegants». En la Muntanya Gran hom troba el Camp del Porrer (així anomenat el gegant per la porra que porta) abans propietat dels gegants. Segons ens diu el mentat Sr. Ramon Séculi els bens dels gegants servien per subvenir amb les rendes i venda de productes a llurs necessitats i les de la vila i per comprar ventalls als Srs. Regidors.

IV

QUALITATS MORALS DELS GEGANTS

Un defecte volem remarcar als nostres gegants: llur excessiva modestia. Qualsevol diria que el nostre gegant, amb tant de pel a la barba i amb son aire de perdona-vides, està inflat de pretensions; i és tan humil i de sa casa com la seva costella. Per motius insignificants no varen volguer exhibir-se en les festes extraordinàries de la Mercè, que fa alguns anys atragueren a la Capital de Catalunya moltíssims membres de la família gegantesca de la nostra terra: potser tenien por de marejar-se en el tren. En el concurs de fotografies de gegants de Catalunya, convocat l'any 1927 pel popular setmanari «En Patufet» tampoc poguérem contemplar ses populars fesomies. Els nostres simpàtics personatges viuen retrets tot l'any i arreconats, llevat dels dies de Festa Major, com un parell d'ermitans desenganyats de la vida. Ni per la processó de Corpus, que és la més pròpia per anar-hi els gegants, es mouen de sos cataus miserables. ¿No s'els podria destinar una sala, per modesta que fos, ben airejada i sanitària, per rebre els curiosos excursionistes que desitgessin fer-los una visita d'estudi o homenatge? I si son gent de pes, com asseguren els que els fraginen, ¿el nostre Ajuntament no podria posar-los a règim per enflaquir-los una mica i no haver de tenir-los tan sagrestats com ara, avui que els reis i prínceps se democratitzen tant i es posen sovint en contacte amb el poble?